

VIŠE
O EUROPSKOJ
UNIJI

Sigurnost hrane

Od farme do
tanjura:
sigurna
i zdrava hrana
za svakoga

Osiguravanje visoke razine zaštite
ljudskog zdravlja i interesa potrošača

VIŠE O EUROPSKOJ UNIJI

Ova publikacija dio je serije kojom se objašnjava što EU poduzima u različitim područjima politika, zašto je uključen u ta područja i koji su rezultati.

Publikacije možete pronaći na internetskim stranicama:

http://europa.eu/pol/index_en.htm

<http://europa.eu/!wT73dg>

Kako funkcionira Europska unija
Europa u 12 lekcija
Europa 2020.: Europska strategija rasta
Osnivači EU-a

Bankarstvo i financije
Borba EU-a protiv prijevara i korupcije
Carine
Digitalna agenda za Europu
Ekonomska i monetarna unija i euro
Energija
Granice i sigurnost
Humanitarna pomoć i civilna zaštita
Istraživanje i inovacije
Javno zdravstvo
Klimatska akcija
Kultura i audiovizualna djelatnost
Međunarodna suradnja i razvoj
Migracije i azil
Obrazovanje, osposobljavanje, mladi i sport
Okoliš
Oporezivanje
Poduzetništvo
Poljoprivreda
Pomorstvo i ribarstvo
Potrošači
Pravosuđe, građanstvo, temeljna prava
Promet
Proračun
Proširenje
Razvoj i suradnja
Regionalna politika
Sigurnost hrane ✘
Trgovina
Tržišno natjecanje
Unutarnje tržište
Vanjski poslovi i sigurnosna politika
Zapošljavanje, socijalna pitanja i uključivanje

SADRŽAJ

Zašto nam je potrebna europska politika sigurnosti hrane.	3
Što EU čini u tom pogledu	5
Od čega se sastoji europska politika sigurnosti hrane.	6
Predviđanja.	15
Saznajte više	16

Politike Europske unije: Sigurnost hrane

Europska komisija
Glavna uprava za komunikaciju
Informiranje građana
1049 Bruxelles
BELGIJA

Rukopis ažuriran u studenome 2014.

Naslovnica i slika na stranici 2.:
© iStockphoto.com/Oliver Hoffmann

16 str. — 21 × 29,7 cm
ISBN 978-92-79-42445-8
doi:10.2775/78292

Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije, 2014.

© Europska unija, 2014.

Umnožavanje je dopušteno. Za svaku uporabu ili umnožavanje pojedinačnih fotografija dopuštenje treba zatražiti izravno od nositelja autorskih prava.

Zašto nam je potrebna europska politika sigurnosti hrane

Zaštita zdravlja ljudi, životinja i biljaka u svakoj fazi postupka proizvodnje hrane ključni je prioritet javnog zdravlja i gospodarstva. Svrha politike sigurnosti hrane EU-a jest osigurati da građani EU-a jedu sigurne i hranjive proizvode od zdravih biljaka i životinja, dok se prehrambenoj industriji – najvećem sektoru proizvodnje i zapošljavanja u Europi – omogućuje djelovanje pod najboljim mogućim uvjetima.

Politika EU-a štiti zdravlje diljem cjelokupnoga „poljoprivredno-prehrambenog lanca” – u svakom dijelu postupka proizvodnje hrane, od uzgoja do konzumacije – sprječavanjem kontaminacije i promicanjem higijene hrane, informiranja o hrani, zdravlja biljaka te zdravlja i dobrobiti životinja.

Tri su opća cilja:

- osigurati sigurnost i hranjivu vrijednost hrane te hrane za životinje;
- osigurati visoku razinu zdravlja i dobrobiti životinja te zaštite biljaka;
- osigurati primjerene i transparentne informacije o podrijetlu, sastavu/označavanju i uporabi hrane.

Zadaća osiguravanja zdrave hrane prekogranično je pitanje jer velik dio hrane koju jedemo prelazi granice. Europska unija jedinstveno je tržište na kojem se roba može slobodno prodavati diljem EU-a. To obuhvaća

i hranu. Potrošači tako dobivaju mnogo veći izbor i niže cijene s obzirom na povećanu konkurenciju, u usporedbi sa situacijom u kojoj se hrana može prodavati samo unutar jedne zemlje. No to znači i da se najvažnija pravila za kvalitetu i sigurnost moraju postaviti kao zakoni u cijeloj Europi. Slobodna trgovina ne bi postojala da se svaki proizvod mora u svakoj zemlji nadzirati po različitim pravilima. Različita pravila značila bi i da proizvođači u nekim zemljama mogu ostvariti korist od nepravednih konkurentskih prednosti. Nadalje, poljoprivredna politika kao cjelina u nadležnosti je EU-a, što EU-u daje mogućnost da utječe na kvalitetu i sigurnost naše hrane pravilima i gospodarskim potporama dogovorenima za poljoprivrednike.

Zbog tih pravila EU-a europski građani uživaju standarde sigurnosti hrane koji su među najvišima u svijetu. Obvezne se provjere odvijaju diljem cjelokupnoga poljoprivredno-prehrambenog lanca kako bi se osiguralo da su biljke i životinje zdrave te da su hrana i hrana za životinje sigurne, visoke kvalitete, primjereno označene i u skladu sa strogim standardima EU-a.

Na suvremenoj globalnoj tržišnici postoje mnogi izazovi za održavanje tih standarda. Oni obuhvaćaju:

- sprječavanje unošenja bolesti životinja i biljaka u EU i kruženja njome;
- sprječavanje širenja bolesti sa životinja na ljude. Trenutačno postoji više od 200 bolesti koje se sa

Pravilima EU-a osigurava se sigurnost hrane.

životinja mogu prenijeti na ljude prehrambenim lancem, primjerice salmonela;

- osiguravanje održavanja zajedničkih pravila diljem EU-a kako bi se zaštitili potrošači i spriječilo nepravedno tržišno natjecanje;
- zaštita dobrobiti životinja;
- osiguravanje da potrošači dobiju jasne i nedvosmislene informacije o sadržaju i podrijetlu hrane;
- doprinos globalnoj sigurnosti hrane i osiguravanje ljudima dostatnog pristupa sigurnoj i kvalitetnoj hrani: predviđa se da će do 2030. postojati potreba za prehranom osam milijardi ljudi, s povećanom potražnjom za prehranom bogatom mesom. Svjetska proizvodnja hrane mora narasti za najmanje 40 % kako bi se te potrebe zadovoljile, a 80 % tog povećanja morat će doći iz intenzivnije proizvodnje usjeva.

Pet podataka o prehrambenoj politici EU-a:

- *poljoprivredno-prehrambena industrija drugi je najveći gospodarski sektor u EU-u, koji zapošljava više od 48 milijuna ljudi i europskom gospodarstvu pridonosi s otprilike 750 milijardi eura godišnje;*
- *na hrani se ne mogu navoditi zdravstvene tvrdnje osim ako su te tvrdnje znanstveno dokazane i odobrila ih je Europska komisija;*
- *politika EU-a o iskorjenjivanju bolesti životinja pomogla je smanjiti godišnji broj slučajeva GSE-a (goveđe spongiformne encefalopatije) s 2 124 na 18 u proteklom desetljeću;*
- *kao rezultat programa nadzora salmonela koji je EU uveo za jata peradi, broj pojedinačnih slučajeva S. enteridis u ljudi opao je za 60 % između 2007. i 2011.;*
- *EU je vodeći u svijetu u proizvodnji sjemena: 60 % svjetskog izvoza sjemena i reproduktivnog materijala biljaka potječe iz EU-a.*

Što EU čini u tom pogledu

Temeljna načela politike sigurnosti hrane EU-a određena su u Općem zakonu o hrani EU-a donesenome 2002. Njegovi su opći ciljevi olakšanje slobodne trgovine hranom diljem svih zemalja EU-a uz osiguravanje jednake, visoke razine zaštite potrošača u svim državama članicama.

Zakonom o hrani EU-a dotiče se širok raspon pitanja u vezi s hranom općenito i osobito sigurnošću hrane, uključujući informiranje o hrani te dobrobit životinja. Njime su obuhvaćeni svi dijelovi prehrambenog lanca, od hrane za životinje i proizvodnje hrane do prerade, skladištenja, prijevoza, uvoza i izvoza, kao i maloprodaje. Taj integrirani pristup znači da se sva hrana i hrana za životinje koja se proizvodi i prodaje u EU-u može pratiti „od farme do tanjura” i da su potrošači dobro obaviješteni o sadržaju svoje hrane.

Zakonom o hrani EU-a ustanovljena su i načela analize rizika. Njima se utvrđuje kako, kada i tko će provoditi znanstvene i tehničke procjene kako bi se osiguralo da su ljudi, životinje i okoliš propisno zaštićeni.

Tim zajedničkim pristupom osigurava se primjena minimalnih standarda diljem EU-a. Njime se pomaže zemljama EU-a u sprječavanju i nadzoru bolesti te u borbi protiv sigurnosnih rizika za hranu i hranu za životinje na koordiniran, učinkovit i isplativ način.

Temeljna načela

Zakon o hrani EU-a temelji se na sljedećim zajedničkim načelima koja moraju provoditi sve države članice EU-a:

- zaštita javnog zdravlja, zdravlja biljaka te zdravlja i dobrobiti životinja;
- analiza rizika i neovisni znanstveni savjeti;
- mjere opreza;
- podrijetlo svih proizvoda mora se moći slijediti;
- transparentnost i jasne, nedvosmislene informacije o hrani i hrani za životinje;
- jasno određene odgovornosti za sve sudionike u poljoprivredno-prehrambenom lancu. Prvenstvena je odgovornost svih sudionika u prehrambenom lancu stavljanje sigurne hrane na tržište;
- strogi nadzor i redovite provjere;
- osposobljavanje i obrazovanje.

Od čega se sastoji europska politika sigurnosti hrane

Potrošači bi se trebali moći pouzdati u to da je hrana koju kupuju u Europi sigurna. Prva pravila EU-a o higijeni hrane uvedena su 1964. Otad su se razvila u proaktivni, koherentni i sveobuhvatni alat za zaštitu zdravlja ljudi, životinja i biljaka, kao i okoliša. Pomažu i osigurati da trgovina hranom i hranom za životinje teče glatko.

Mjere opreza i znanstveni savjeti

Politika hrane EU-a temelji se na čvrstim znanstvenim procjenama i detaljnim procjenama rizika. Institucije EU-a pritom se oslanjaju na rad znanstvenih odbora i neovisne znanstvene savjete agencija kao što je Europska agencija za sigurnost hrane (EFSA).

EFSA je osnovana 2002. i sjedište joj je u Parmi u Italiji. Ona obavlja procjene rizika prije nego što se određeni prehrambeni proizvodi smiju prodavati u EU-u. EFSA nudi znanstvene savjete Europskoj komisiji i zemljama EU-a kako bi im pomogla u donošenju učinkovitih odluka radi zaštite potrošača. Igra i ključnu ulogu u pomaganju EU-u da brzo odgovori na krize povezane sa sigurnošću hrane.

Nadzor

Na temelju pravila EU-a, stroge provjere provode se kako bi se osiguralo da su svi proizvodi koji ulaze u prehrambeni lanac u skladu s odgovarajućim standardima. Među njih spadaju testovi za štetne ostatke veterinarskih lijekova, pesticida i onečišćivača kao što su dioksini.

Propisi EU-a za zaštitu ljudi, životinja i okoliša temelje se na znanstvenim procjenama.

Inspektori EU-a posjećuju i farme i poduzeća povezana s proizvodnjom hrane. Nacionalna tijela provode kontrole na granici EU-a kako bi se uvjerila da su hrana i životinje koje dolaze izvan EU-a u skladu s europskim standardima.

Aditivi i arome

Prehrambeni aditivi i arome kemijske su tvari koje se namjerno dodaju hrani radi poboljšanja okusa, teksture i izgleda ili da bi se produljila svježina. Takvi se proizvodi reguliraju kako bi se osiguralo da ne predstavljaju rizik za ljudsko zdravlje.

Svi prehrambeni aditivi koji se uporabljaju u EU-u – uključujući konzervanse, boje i sladila – znanstveno se nadziru kako bi se osiguralo da su sigurni za ljudsko zdravlje prije nego što se dopusti njihova uporaba. To se čini za svaki slučaj posebno. Kad se jednom odobre, njihova je uporaba najčešće ograničena na određene količine u određenoj hrani. Pravila EU-a znače i da svi uporabljeni prehrambeni aditivi moraju biti jasno označeni na ambalaži proizvoda.

Aromatične tvari mogu se uporabiti u hrani samo ako je znanstveno dokazano da ne predstavljaju rizik za zdravlje potrošača. U EU-u postoji više od 2 100 odobrenih aromatičnih tvari, a EFSA trenutačno analizira njih još 400.

Sigurnosna ograničenja za materijale koji dolaze u dodir s hranom

Koncept „materijala koji dolaze u dodir s hranom” znači svaki materijal koji dolazi u dodir s hranom, na primjer ambalaža, strojevi za preradu, pribor za jelo i posuđe. U pravilima EU-a ustanovljeni su temeljni zahtjevi kako bi se osiguralo da su ti materijali sigurni. Sve tvari koje se rabe, primjerice, u proizvodnji plastične ambalaže za hranu moraju proći sigurnosnu procjenu EFSA-e prije nego što se mogu odobriti u EU-u. U trenutačnim zakonima EU-a navedeno je da materijali koji dolaze u dodir s hranom ne bi trebali izazivati kemijske reakcije koje bi mogle izmijeniti okus, izgled, teksturu ili miris hrane ili promijeniti njezin kemijski sastav.

Ograničavanje dodataka hrani za životinje te ostataka biljnih i veterinarskih proizvoda

Pravilima EU-a zahtijeva se da dodatci hrani za životinje, veterinarski lijekovi i proizvodi za zaštitu biljaka prođu sveobuhvatnu znanstvenu ocjenu kako bi se dokazalo da su sigurni za ljude, životinje i okoliš prije nego što se mogu odobriti. Ako nisu sigurni, zabranjuju se. U nekim slučajevima postavljena su maksimalna ograničenja za dopuštenu količinu ostataka u hrani za životinje.

Poboljšanje higijene hrane

Bakterije, virusi i paraziti mogu predstavljati ozbiljan rizik za javno zdravlje ako se ne slijede strogi postupci higijene hrane. Poznati su primjeri bolesti povezanih sa salmonelom (perad), listerijom (mliječni, mesni i riblji proizvodi) te GSE-om (stoka).

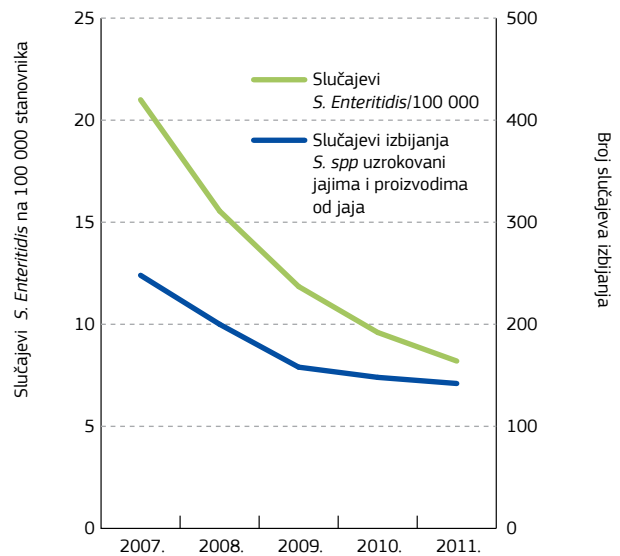
Kako bi se stanovnici EU-a zaštitili od tih rizika, u pravilima EU-a zahtijeva se sveobuhvatni i usklađeni pristup higijeni hrane diljem prehrambenog lanca u svim zemljama EU-a. Najveća je odgovornost, naravno, na društvima i ljudima koji proizvode i prodaju hranu. Oni moraju primijeniti sveobuhvatne programe samoprovjere. EU je 2008. uveo programe kontrole salmonela za jata peradi u svim državama članicama. Tim se programima osigurava poduzimanje primjerenih i učinkovitih mjera za otkrivanje i kontrolu salmonela te drugih zoonotskih bakterija u svim relevantnim fazama proizvodnog lanca. Preventivne mjere poduzimaju se uglavnom na razini primarne proizvodnje kako bi se smanjila njihova pojavnost i rizik koji predstavljaju javnom zdravlju. Uz te programe kontrole postoje i druge mjere kontrole diljem prehrambenog lanca, tijekom klanja, prerade, distribucije, maloprodaje i pripreme hrane. Kao rezultat toga, slučajevi

Pravilima EU-a promiču se sveobuhvatni i usklađeni pristupi higijeni hrane.

salmoneloze u ljudi opali su za 60,5 % u razdoblju od 2007. do 2011., a slučajevi povezani s jajima i proizvodima od jaja u istom su razdoblju opali za 42,3 % (pad od 248 na 143 slučaja izbijanja bolesti).

ZABILJEŽENI SLUČAJEVI I IZBIJANJA SALMONELE U EU-u 2007.-2011.

Smanjenje onečišćenja hrane

Pravila EU-a o onečišćivačima temelje se na načelu da se razine onečišćenja trebaju održati onoliko niskima koliko je to razumno moguće postići poštovanjem dobrih praksi rada. Postavljene su maksimalne razine za određene onečišćivače (npr. dioksine, teške kovine, nitrata) na temelju znanstvenih savjeta kako bi se zaštitilo javno zdravlje.

Promicanje bolje prehrane

Danas je u EU-u pet od sedam najvećih čimbenika rizika za preuranjenu smrt povezano s onime što jedemo i pijemo: visoki krvni tlak, kolesterol i indeks tjelesne mase, nedovoljan unos voća i povrća te zlouporaba alkohola. Pojedine zemlje EU-a, a ne cijeli EU, nadležne su za bavljenje mjerama javnog zdravstva koje mogu odgovoriti na te izazove. Međutim, određene se inicijative koordiniraju na razini EU-a, na primjer u okviru platforme EU-a za djelovanje u prehrani, tjelesnoj aktivnosti i zdravlju te skupine visoke razine za prehranu i tjelesnu aktivnost. Te inicijative povezuju predstavnike iz cijele Europe kako bi rješavali zdravstvene probleme povezane s prehranom, kao što su pretilost i dijabetes.

Bolja prehrana može pomoći u sprječavanju zdravstvenih rizika.

Potpora inovacijama u prehrani

„Nova” hrana je hrana ili sastojak hrane koji se nije u znatnijoj mjeri rabio za ljudsku konzumaciju u prošlosti. U EU-u je pravno definirano da se nisu rabili prije 1997. Primjeri su za to *sucromalt*, mješavina saharida (sladila) bogata maltozom, i guma guar, bijela tvar nalik brašnu koja se dobiva iz graha guar; oboje je odobreno za stavljanje u promet u EU-u 2010.

Sva nova hrana ili sastojci odobreni za prodaju u EU-u prošli su znanstvenu procjenu sigurnosti. Kad nadležna tijela odobre novu hranu, u tom je odobrenju posebno uvjetovano kako se ona može rabiti i kako se mora označavati.

Jasno označavanje

Pravila EU-a o označavanju hrane znače da potrošači dobivaju sveobuhvatne, točne informacije o sadržaju i sastavu hrane, što im pomaže da donose utemeljene odluke o tome što jedu. Na hrani moraju biti jasno navedeni najvažniji podatci o alergenima i nutritivnoj vrijednosti, uključujući energetska vrijednost i udio masnoća, zasićenih masnoća, ugljikohidrata, šećera, proteina i soli. Oznake sadržavaju i podatke o proizvođaču, prodavaču, uvozniku, uvjetima skladištenja i pripremi određene hrane. Skidanje oznaka mora biti nemoguće i moraju biti jasno vidljive, čitljive i razumljive.

Hrana za posebne skupine

Određena hrana namijenjena posebnim skupinama stanovništva, kao što su dojenčad i mala djeca, podliježe detaljnim pravilima kako bi se osigurali primjereni nutritivni sastav i informacije za potrošače.

Točne zdravstvene tvrdnje

Pravila EU-a o prehrani i zdravstvenim tvrdnjama odnose se na slučajeve u kojima proizvođači žele predstaviti hranu korisnom za zdravlje, na primjer na oznakama ili u oglašavanju. Izjave poput „pridonosi normalnom radu vašeg srca” ili „smanjuje kolesterol” primjeri su takvih tvrdnji. To je dopušteno samo ako je tvrdnja znanstveno dokazana i potvrđena procjenom Europske agencije za sigurnost hrane. Uz 31 dopuštenu prehrambenu tvrdnju, u svibnju 2012. EU je pristao odobriti 222 zdravstvene tvrdnje nakon više od 4 600 prijava.

Promicanje visokokvalitetne i tradicionalne hrane

Pravila o označavanju potrošačima olakšavaju prepoznavanje ekološke hrane, kvalitetnih proizvoda ili hrane proizvedene na određeni način. Posebni logotipi EU-a rabe se za proizvode određenoga zemljopisnog podrijetla: „zaštićena oznaka izvornosti” (ZOI) i „zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla” (ZOZP) te za one koji su pripremljeni ili proizvedeni na tradicionalan način: „zajamčeno tradicionalni specijalitet” (ZTS).

Oznaka za ekološki uzgoj EU-a može se staviti na sve pretpakirane ekološke prehrambene proizvode proizvedene u EU-u i njome se jamči da su ispunjeni svi standardi ekološke proizvodnje EU-a.

Na kraju 2012. godine 1 138 proizvoda bilo je registrirano kao ZOI, ZOZP ili ZTS, uključujući, na primjer, šampanjac (ZOI), parmski pršut (ZOZP), pivo gueuze (ZTS).

Hrana u EU-u mora biti jasno označena podatcima o nutritivnoj vrijednosti, sadržaju i proizvodnji.

Promicanje zdravlja životinja i smanjenje bolesti životinja

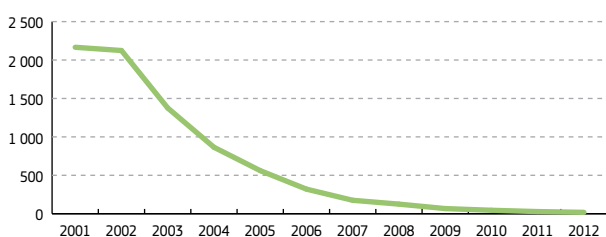
Propisi EU-a o zdravlju životinja temeljeni su na načelu da je bolje spriječiti nego liječiti. Ako ipak dođe do izbijanja bolesti životinja, postoje krizni planovi kako bi se zaustavilo njihovo širenje, zaštitilo ugrožene životinje i ograničilo učinak krize na poljoprivrednike, gospodarstvo i društvo.

Svake godine EU financijski podupire sprječavanje, nadzor i praćenje različitih bolesti životinja. To obuhvaća programe cijepljenja, testiranja životinja, liječenje i naknadu za izlučivanje. Svi su ti programi uspješno doprinijeli smanjenju broja slučajeva nekoliko bolesti u EU-u, uključujući bjesnoću, GSE i salmonelozu.

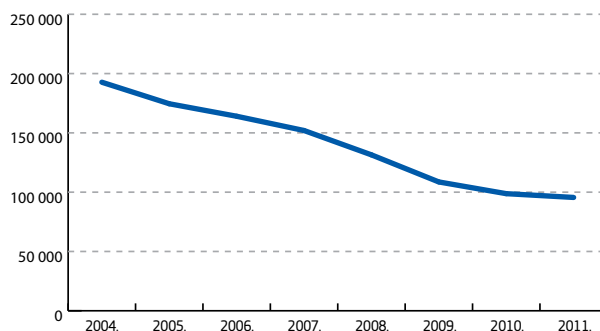
Nadalje, EU je 2012. pokrenuo studije o gubitku kolonija pčela i istrage o virusu Schmallenberg, novoj zarazi koja pogađa goveda, ovce i koze, i koja je prvi put utvrđena 2011.

Ako se sumnja na izbijanje bolesti životinja, moraju se primijeniti obvezne mjere nadzora EU-a. One obuhvaćaju ograničenje kretanja, cijepljenje i obvezno izlučivanje životinja kako bi se spriječilo širenje bolesti. EU je isto tako prikupio zalihe cjepiva za određene bolesti životinja koje bi mogle imati velik učinak.

BROJ SLUČAJEVA IZBIJANJA GSE U EU-U

BROJ SLUČAJEVA SALMONELE U EU-U

Sprječavanje širenja bolesti sa životinja na ljude

Zoonoze su bolesti poput salmoneloze i tuberkuloze koje se mogu prenositi između životinja i ljudi. One su velik problem za javno zdravlje. Pravilima EU-a osigurava se nadzor bolesti životinja te da samo zdrave životinje i njihovi proizvodi uđu u prehrambeni lanac. EU financira i istraživanje zoonoza.

Trošenje sredstava EU-a za sigurnu hranu

U proteklih 10 godina EU je potrošio 3,3 milijarde eura na politiku sigurnosti hrane, uključujući 2,2 milijarde eura na posebne programe iskorjenjivanja bolesti životinja.

Planirani proračun EU-a za politiku sigurnosti hrane za 2014.–2020. iznosi 2,2 milijarde eura, podijeljene na sljedeće prioritete:

- iskorjenjivanje bolesti životinja,
- fond za hitne veterinarske slučajeve EU-a, uključujući referentne laboratorije EU-a, programe osposobljavanja i banke cjepiva.

Životni uvjeti za kokoši nesilice uređeni su propisima EU-a o dobrobiti životinja.

Osiguravanje visoke razine dobrobiti životinja

Politika dobrobiti životinja EU-a temelji se na načelu utvrđenome u Ugovoru o EU-u kojim se životinje priznaju kao „osjećajna bića” – bića koja imaju svijest. U njemu je navedeno da „u oblikovanju i provedbi politika Unije u području poljoprivrede, ribarstva, prijevoza, unutarnjeg tržišta, istraživanja i tehnološkog razvoja te istraživanja svemira, Unija i države članice, stoga što su životinje čuvstvena bića, punu pozornost pridaju zahtjevima za dobrobit životinja, istodobno poštujući zakonodavne i druge odredbe te običaje država članica, posebno u odnosu na vjerske obrede, kulturne tradicije i regionalnu baštinu” (članak 13. Ugovora o funkcioniranju Europske unije).

Zbog toga su standardi dobrobiti životinja u EU-u među najvišima u svijetu. Temelje se na načelu ovih temeljnih sloboda: sloboda od neudobnosti, gladi i žeđi, straha i tjeskobe, boli, ozljeda i bolesti te sloboda izražavanja prirodnog ponašanja. Od uvođenja prvih pravila o dobrobiti životinja 1974. politika EU-a razvijala se kako bi riješila širok raspon pitanja.

Ona obuhvaćaju zabranu testiranja kozmetičkih proizvoda i njihovih sastojaka na životinjama te posebna pravila za postupanje sa životinjama prije klanja. Postoje i stroga pravila za prijevoz životinja, na primjer za putovanja dulja od osam sati, koja su dopuštena samo u službeno odobrenim vozilima s ugrađenim nadzorom temperature i sustavima za opskrbu vodom.

Dobrobit životinja smatra se nužnim dijelom „dobre poljoprivredne prakse”. To znači da poljoprivrednici moraju poštovati minimalne standarde kako bi se kvalificirali za potporu na temelju Zajedničke poljoprivredne politike EU-a. Za određene životinje iz uzgoja postoje dodatni zahtjevi za dobrobit, primjerice za kokoši nesilice, za koje je EU zabranio „neobogaćene” baterijske kaveze gdje kokoši nemaju dovoljno prostora da se ugnijezde.

Učinkoviti sustav praćenja za žive životinje te hranu i hranu za životinjskog podrijetla

Svaki se dan brojne pošiljke živih životinja i životinjskih proizvoda uvoze u EU ili se njima trguje unutar EU-a. Za njihovo sigurno kretanje moraju se slijediti strogi postupci.

Sustav EU-a TRACES (*Trade Control and Expert System*) sustav je za praćenje živih životinja i hrane te hrane za životinje životinjskog podrijetla pri ulasku u EU i trgovanju njima unutar EU-a. On povezuje veterinarska tijela diljem i izvan EU-a te omogućuje veterinarskim službama i poduzećima da brzo reagiraju na otkrivanje zdravstvene prijetnje. Proizvodi se po potrebi mogu brzo povući s policaj supermarketa.

U sklopu zahtjeva za sljedivošću EU-a, goveda, svinje, ovce i koze moraju biti obilježeni cjeloživotnim identifikacijskim brojem. To pomaže nadležnim tijelima i veterinarskim službama da slijede povijest njihova kretanja u slučaju izbijanja bolesti.

Sve žive životinje i velike količine životinjskih proizvoda koji ulaze u EU moraju biti popraćeni zdravstvenom potvrdom koju je ovjerio službeni veterinar i u kojoj se navodi da su ispunjeni osnovni zahtjevi EU-a o zdravlju životinja.

Stoka u EU-u mora biti označena kako bi njihovo podrijetlo bilo sljedivo.

Lakše putovanje s ljubimcima

Pravilima EU-a pomaže se osigurati da kućne mačke, psi i feretke sigurno putuju po zemljama EU-a. EU je 2004. uveo „putovnicu za ljubimce“. To je isprava koja sadržava sve nužne podatke o identitetu i zdravstvenom stanju životinje, uključujući podatke o cijepljenju, testiranjima i/ili liječenju od parazita. To pomaže i u sprječavanju bolesti kao što je bjesnoća. Sustavom su obuhvaćeni i Andora, Monako, Norveška i Švicarska.

Promicanje međunarodnih standarda dobiti

EU blisko surađuje sa svjetskim tijelima kao što su Organizacija za prehranu i poljoprivredu (FAO) i Svjetska organizacija za zdravlje životinja (OIE) radi podizanja svijesti o međunarodno priznanim standardima dobiti životinja i njihova promicanja. EU promiče dobit životinja i pri sklapanju sporazuma o trgovini s drugim zemljama svijeta; usto, EU uvijek povlači pitanje dobiti životinja pri pregovaranju o novim sporazumima.

Zaustavljanje širenja nametnika

S proizvodnjom usjeva u EU-u vrijednom 205 milijardi eura godišnje, ulaganje u zdravlje biljaka ključno je kako bi se osigurala održiva i konkurentna industrija poljoprivrede, vrtlarstva i šumarstva.

Bez zaštite pravila EU-a o zdravlju biljaka, poljoprivreda, vrtlarstvo i šumarstvo EU-a bili bi izloženi širokom rasponu prijetnji zdravlju biljaka uz znatne gospodarske posljedice. Na primjer, proizvodnja agruma u EU-u (vrijedna 4 milijarde eura) bila bi ozbiljno oštećena kada bi rak agruma zahvatio EU. Taj je nametnik nedavno pronađen u SAD-u, gdje je prouzročio trošak veći od 800 milijuna eura za naknade i iskorjenjivanje.

Pravila EU-a štite od nametnika strogim zahtjevima za uvoz i uvjetima za kretanje unutar EU-a. Obavljaju se i redovite inspekcije tijekom sezone rasta i neposredno nakon žetve. Pravilima EU-a osigurava se i da proizvodi za zaštitu biljaka od nametnika ne predstavljaju rizik ljudskom zdravlju ili okolišu.

Zaštita reproduktivnog materijala biljaka

Reproduktivni materijal biljaka (sjeme i mlade biljke) temelj je za poljoprivrednu, vrtlarsku i šumarsku proizvodnju. Kao prva karika u lancu hrane i hrane za

Zdravlje biljaka ključno je za postizanje ukupnog cilja sigurnosti hrane u EU-u.

životinje ima znatan utjecaj na raznolikost, kvalitetu i zdravlje proizvodnje usjeva. Godine 2012., 19 580 sorta poljoprivrednih usjeva i 18 450 sorta povrtnih vrsta registrirano je za stavljanje u promet u EU-u.

Iste je godine vrijednost tržišta komercijalnog sjemena procijenjena na približno 6,8 milijardi eura – više od 20 % ukupnoga svjetskog tržišta komercijalnog sjemena. Iz EU-a potječe 60 % svjetskog uvoza sjemena. Nadalje, sektor reproduktivnog materijala biljaka vrlo je inovativan sektor u kojemu se mnogo ulaže u istraživanje. EU je utemeljio sustav kojim se dodjeljuju prava intelektualnog vlasništva za nove sorte biljaka poznat kao oplemenjivačko pravo na biljnu sortu zajednice (*Community Plant Variety Right – CPVR*).

Međunarodni ugovor o biljnim genetskim resursima za hranu i poljoprivredu globalni je okvir za pristup poljoprivrednim biljnim genetskim resursima. Ratificirali su ga EU i sve zemlje EU-a. Važan je dio Ugovora Standardni sporazum o prijenosu materijala (*Standard Material Transfer Agreement – SMTA*). To je model za ugovor između dviju privatnih osoba, pri čemu prva stranka daje drugoj stranki pravo na uporabu određenih genetskih resursa te se dogovaraju da će dijeliti koristi ako dođe do komercijalizacije proizvoda dobivenih iz tog materijala. Ugovor obuhvaća više od 1,5 milijuna uzoraka, a 444 000 prijenosa na temelju SMTA-a dogovoreno je svake godine.

Strogi sustav za odobravanje i stavljanje u promet genetski modificiranih organizama

Genetski modificirani organizmi (GMO-i) jesu organizmi čije su genetske značajke umjetno izmijenjene kako bi im se dalo novo svojstvo. To mogu biti, na primjer, biljke ili usjevi otporni na sušu, tolerantni prema herbicidima ili određenim kukcima, ili koji imaju poboljšanu nutritivnu vrijednost.

Stavljanje GMO-a na tržište u EU-u strogo se nadzire. GMO-i se u EU-u smiju upotrebljavati samo ako su prethodno odobreni. Odobrava ih se tek kad se ustanovi da su sigurni za ljude, životinje i okoliš i, kada ih se jednom odobri, podliježu primjerenom nadzoru u slučaju nepredviđenih učinaka.

GMO-i se mogu odobriti za hranu, hranu za životinje i/ili za uzgoj. Prijavama se upravlja na razini EU-a u skladu s postupkom određenim u relevantnom zakonodavstvu EU-a. To uključuje procjenu prijave koju obavlja Europska agencija za sigurnost hrane (EFSA), kao i nacionalna tijela država članica EU-a. Komisija može predložiti odobrenje GMO-a samo u slučaju pozitivne procjene rizika EFSA-e. Države članice unutar regulatornog odbora izglasavaju odluku o odobrenju koju je predložila Komisija.

Kada se GMO odobri na razini EU-a, države članice ipak mogu donijeti zaštitne klauzule na nacionalnoj razini ako je utvrđeno postojanje ozbiljnog rizika za zdravlje ili za okoliš.

Svaki proizvod koji sadržava, sastoji se ili je proizveden od odobrenih GMO-a, mora se označiti, osim ako postoji neizbježna i nenamjerna prisutnost GMO-a niža od 0,9 %. Pravilo o označavanju ne primjenjuje se na proizvode dobivene iz životinja koje su se hranile GMO-ima. Komisija provodi istraživanje o „sustavima označavanja proizvoda koji ne sadržavaju GMO” kako bi ocijenila moguću potrebu za usklađivanjem na tom području.

Popis GMO-a odobrenih za uporabu u EU-u može se pronaći na našoj internetskoj stranici: http://ec.europa.eu/food/dyna/gm_register/index_en.cfm

Osiguravanje sigurne uporabe pesticida

Sredstva za zaštitu biljaka, često nazivana i pesticidima, ponajprije se rabe za zaštitu usjeva od štete uzrokovane nametnicima i bolestima. Njihova je uporaba strogo uređena u EU-u kako bi se osiguralo da od kemikalija koje sadržavaju nema neželjenih nuspojava za ljude ili okoliš. Nijedno se sredstvo za zaštitu biljaka ne rabi ili prodaje

EU ograničava količinu ostataka pesticida dopuštenu u hrani i hrani za životinje.

u zemlji EU-a dok njegova sigurnost nije podrobno procijenjena pod propisanim uvjetima korištenja.

Aktivne tvari koje se rabe u sredstvima za zaštitu biljaka podliježu strogom postupku odobravanja koji zahtijeva podrobnu ocjenu EFSA-e o njihovom učinku na zdravlje ljudi i životinja te na okoliš. Na temelju ocjene EFSA-e Europska komisija odlučuje može li se ili ne tvar odobriti za korištenje na razini EU-a. S obzirom na veliku raznolikost poljoprivrednih potreba, kao i klimatskih i okolišnih uvjeta diljem EU-a, konačna je odgovornost svake države članice da odobri i nadzire stavljanje na tržište sredstava za zaštitu biljaka koja sadržavaju odobrene aktivne tvari.

U posebnim okolnostima Europska komisija može znatno ograničiti moguće uporabe aktivne tvari ako se to smatra nužnim kako bi se na usklađen način riješili određeni rizici koji bi ugrozili visoku razinu zaštite zdravlja ljudi i životinja te okoliša.

Pravilima EU-a o pesticidima ustanovljene su i „maksimalne razine ostataka” kojima se ograničava količina ostataka pesticida dopuštenih u hrani i hrani za životinje.

Učinkoviti sustavi brzog uzbunjivanja

Sustav brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje (RASFF) EU-a pokrenut je 1979. i njime se omogućuje brzo i učinkovito dijeljenje informacija o hrani i hrani za životinje među svim relevantnim tijelima na nacionalnoj razini i razini EU-a. On pomaže vladama da brzo i usklađeno djeluju kako bi se spriječili rizici za sigurnost hrane prije nego što naštetite potrošačima, na primjer povlačenjem proizvoda s tržišta. Godine 2012., 3 424 obavijesti priopćeno je RASSF-om. Više od polovice činile su obavijesti da su nadležna tijela zaustavila moguće uvoze na vanjskoj granici jer nisu bili u skladu sa standardima sigurnosti hrane EU-a.

RASSF je omogućio EU-u da reagira brzo kako bi se zaštitili potrošači, primjerice 2011. u slučaju *E. coli* i 2013. kad su u nekoliko zemalja EU-a pronađeni tragovi konjskog mesa u proizvodima lažno označenima kao govedina. Provjere sljedivosti počele su istog dana i EU je otad predložio novi akcijski plan za rješavanje „prehrambenih prijevara”, uključujući provjeru kontrola i strože novčane kazne.

Na sličan način funkcionira Europhyt – sustav obavještanja i brzog uzbunjivanja za biljne proizvode koji ulaze i kojima se trguje u EU-u. Pomaže u sprječavanju ulaska i širenja bolesti biljaka u EU-u.

Usklađenost sa standardima: redovite provjere unutar EU-a

Poslovni subjekti najodgovorniji su za to da osiguraju da je hrana koju stavljaju na tržište sigurna.

Strogim i redovitim službenim kontrolama koje provode tijela država članica EU-a osiguravaju se poštovanje i održavanje visokih standarda EU-a za hranu i hranu za životinje.

Službene kontrole tiču se provedbe pravila. Kontrole redovito provode neovisna, nepristrana, osposobljena tijela nad svim subjektima poljoprivredno-prehrambenog lanca. Ona se moraju koristiti suvremenim tehnikama i metodama i pouzdaju

Kako bi se osigurala sigurnost hrane, u EU-u se redovito provode kontrole.

se u široku mrežu službenih laboratorija za sve testove ili analize potrebne za provjeru usklađenosti s pravilima.

Inspektori EU-a iz Ureda za hranu i veterinarstvo (FVO) Europske komisije provode reviziju nacionalnih tijela i provjeravaju poštuju li se pravila EU-a diljem EU-a. Djeluju i u zemljama koje se pripremaju na pridruživanje EU-u i zemljama koje izvoze životinje, biljke, hranu i hranu za životinje u EU-u.

Službene kontrole na granicama EU-a

Granične kontrole EU-a pri uvozu biljaka, životinja, hrane i hrane za životinje nužne su za zaštitu zdravlja životinja, biljaka i javnog zdravlja te za osiguravanje da svi uvozi poštuju standarde EU-a i mogu se sigurno staviti na tržište EU-a. Granične kontrole prilagođene su različitim proizvodima i robi te opasnostima koje oni mogu predstavljati za zdravlje.

Na primjer, pošiljke živih životinja ili biljaka mogu ući u EU samo kroz određena ulazna mjesta i pod uvjetom da su prošle određene provjere. Strogo usmjeravanje i kontrole primjenjuju se i na određenu hranu i hranu za životinje te na proizvode od životinja (kao što su vuna, koža, embriji, nusproizvodi životinjskog podrijetla). Većina te robe mora biti popraćena posebnim jamstvima u vezi s njihovim zdravstvenim stanjem (na primjer veterinarskom ili fitosanitarnom potvrdom).

Bolje osposobljavanje za sigurniju hranu

Riječ je o strategiji osposobljavanja EU-a osmišljenoj kako bi se povećalo znanje i svijest o propisima EU-a za zdravlje i dobrobit hrane, biljaka i životinja. Usmjerena je na ljude odgovorne za službene kontrole u prehrambenom lancu u zemljama unutar i izvan EU-a.

Otkad je počeo 2006., u programu je osposobljeno više od 30 000 članova službenoga kontrolnog osoblja iz više od 180 različitih zemalja u više od 30 različitih predmeta.

Istraživanje

Od 2002. mnogo je truda uloženo u istraživanja EU-a povezana sa sigurnošću hrane i zdravljem životinja i biljaka. Pokriven je raspon tema od bolesti povezanih s alergijama na hranu do utjecaja hrane za životinje na ljudsko zdravlje te učinka na okoliš određenih metoda proizvodnje.

Globalna suradnja

EU surađuje sa svojim glavnim trgovačkim partnerima i međunarodnim organizacijama na promicanju politike sigurnosti hrane EU-a i osiguravanju da svi uvozi iz zemalja koje nisu u EU-u poštuju iste standarde.

Jedna je od tih institucija Svjetska zdravstvena organizacija (WHO), s kojom EU radi na sustavu uzbunjivanja pod nazivom Međunarodna mreža tijela za sigurnost hrane (INFOSAN). Ta je mreža sastavljena od nacionalnih kontaktnih točaka u više od 160 zemalja koje od WHO-a dobivaju informacije na temelju pojedinih slučajeva o pitanjima sigurnosti hrane i šire te informacije u svojim zemljama.

Globalna sigurnost hrane, razvoj i humanitarna pomoć

EU znatno doprinosi globalnoj sigurnosti hrane. Posebno radi na osiguravanju da su prehrambena pitanja dio razvojnih, obrazovnih i zdravstvenih politika. EU surađuje sa zemljama u razvoju na izgradnji učinkovitih sustava za upravljanje hranom kojima bi se poboljšala sigurnost hrane za najsiromašnije i najranjivije ljude na svijetu. Stručni veterinarski savjeti, programi osposobljavanja i financiranje programa kontrole i iskorjenjivanja bolesti drugi su primjeri djelovanja EU-a na područjima razvoja i humanitarne pomoći.

Komisija provodi i inicijativu osposobljavanja pod nazivom „Bolja izobrazba za sigurniju hranu” (BTSF) u kojoj postoji dio za zemlje koje nisu članice EU-a. Trenutačno se provodi projekt u vrijednosti od 8 milijuna eura (Svijet BTSF-a) kako bi se zemljama u razvoju pomoglo da bolje razumiju sanitarne i fitosanitarne mjere koje će im omogućiti da bolje iskoriste regionalnu i međunarodnu trgovinu.

I sigurnost hrane koju kupujemo izvan Europe mora se strogo nadzirati.

©Stockphoto/kuilicki

Što se događa u krizi sigurnosti hrane EU-a? Slučaj *E. coli*.

Od svibnja do srpnja 2011., izbijanje bolesti uzrokovane virulentnim sojem E. coli u EU-u ubilo je 55 ljudi, 850 ljudi ozbiljno se razboljelo, a još 3 000 nije se osjećalo dobro. E. coli česta je bakterija koja se može naći u probavnim sustavima ljudi i životinja.

Reakcija EU-a:

- *bolest je izbila u Njemačkoj pa su njemačka tijela smjesta obavijestila Europsku komisiju o izbijanju sustavom za brzo uzbunjivanje RASFF;*
- *aktivirani su sustavi uzbunjivanja i mreže za odaziv u hitnim slučajevima diljem EU-a;*
- *znanstvenici su brzo identificirali soj E. coli odgovoran za izbijanje;*
- *nakon što je utvrđen izvor izbijanja – sjeme piskavice korišteno za klijanje i uvezeno iz Egipta – EU je naredio uništavanje sveg sjemena piskavice uvezenog od jednog izvoznika i privremenu zabranu uvoza drugih rizičnih proizvoda;*
- *Komisija EU-a održavala je svakodnevne sastanke s nacionalnim tijelima za javno zdravstvo i sigurnost hrane radi nadzora izbijanja i na svojoj je internetskoj stranici objavljivala svakodnevne novosti kako bi građani bili informirani;*
- *Komisija je počela suradnju s nacionalnim tijelima, Uredom za hranu i veterinarstvo, Europskom agencijom za sigurnost hrane, Europskim centrom za prevenciju i nadzor bolesti te referentnim laboratorijem EU-a kako bi se utvrdila područja za daljnju suradnju i poboljšanje te naučile lekcije iz toga velikog izbijanja bolesti koja se prenosi hranom (http://ec.europa.eu/food/food/rapidalert/index_en.htm).*

Predviđanja

Sigurnost naše hrane ostat će u žarištu europskih tijela. Uz kontrolu kvalitete, Komisija je pokrenula nekoliko posebnih prijedloga u cilju jačanja, modernizacije i pojednostavljenja trenutnih pravila EU-a za zdravlje životinja i biljaka te za reproduktivni materijal biljaka.

Ti prijedlozi koje je Europska komisija predstavila u svibnju 2013. tiču se i pravila kojima se uređuju službene kontrole radi osiguravanja učinkovite provedbe. Njihov je cilj poboljšati sprječavanje i smanjenje bolesti životinja i biljaka, stope odaziva EU-a na zdravstvene prijetnje, te primjenu novih tehnologija i osiguravanje boljeg korištenja pravilima.

EU namjerava prepoloviti razinu otpada od jestive hrane do 2020. kao dio svoje strategije učinkovitosti resursa. Jedna od kratkoročnih inicijativa podizanje je svijesti potrošača o otpadu od hrane. EU je 2012. pokrenuo komunikacijsku kampanju (http://ec.europa.eu/food/food/sustainability/index_en.htm). Ona obuhvaća savjete za smanjenje otpada od hrane, kao i pojašnjavanje značenja oznaka datuma „najbolje uporabiti do” i „istek roka valjanosti”.

Usporedno s time, svi relevantni dionici rade na utvrđivanju akcija s dodanom vrijednošću EU-a kako bi se otpad od hrane sveo na najmanju moguću mjeru bez ugrožavanja sigurnosti hrane radi upotpunjavanja širokog raspona inicijativa koje se provode na nacionalnoj i lokalnoj razini.

Smanjenje otpada od hrane

U Europi se godišnje baci preko 90 milijuna tona hrane – gubici hrane u poljoprivredi i odbačena riba nisu obuhvaćeni tom procjenom. To se događa na svim razinama prehrambenog lanca: u primarnoj proizvodnji, proizvodnji hrane, maloprodaji/veleprodaji, prehrambenim uslugama (ugostiteljstvo) i na razini potrošača. Rezultat su učinci na okoliš, gospodarstvo i društvo.

Politika sigurnosti hrane EU-a nastavit će se razvijati kako bi se osigurale visoke razine zaštite ljudskog zdravlja i interesa potrošača.

Saznajte više

- ▶ **Internetska stranica Europske komisije o sigurnosti hrane:** http://ec.europa.eu/food/food/index_en.htm
- ▶ **Europska agencija za sigurnost hrane (EFSA):** <http://www.efsa.europa.eu/>
- ▶ **Imate pitanja o Europskoj uniji? Obratite se službi za informiranje građana Europe Direct:**
00 800 6 7 8 9 10 11 — <http://europedirect.europa.eu>

